

تاریخچه فرش

اولین فرش به احتمال زیاد بوسیله افراد چادر نشین برای فرش کردن کف خاکی چادرشان بافته شده بود. ولی امکان اینکه فرش بوسیله مصریها، یا چینیها و یا حتی بوسیله افراد دیگر اختراع شده باشد است. و حتی امکان اینکه تمام این مردم فرش را خودشان اختراع کرده باشند بدون اینکه با هم ارتباط و یا تماسی داشته باشند است.

ما مطمئناً هستیم که فرش بافی به بالاترین حد خود در پنج قرن قبل از میلاد رسیده بود. این بوسیله باستان شناسان روسی رودنکو و گریازنوف در سال ۱۹۴۹ در دره پازیریک، تقریباً ۵۰۰۰ فوتی کوههای التایی کشف شده و به نام فرش "گره دار" معروف است.

فرش پازیریک نمونه کمیاب و زیبایی است که با تکنیک بالا بافته شده است، فرش پازیریک که ۲۴۰۰ یا ۲۵۰۰ سال از عمر آن میگذرد در مقبره یخ زده رئیس سیتها در مغولستان که بصورت بسیار خوب نگهداری شده بود پیدا شد.

در گذر تاریخ ایران صنعت و پیشه فرشبافی بصورت یک هنر و مهارت خاص درآمد است.

موقعی که کوروش کبیر در سال ۵۳۹ قبل از میلاد کشور بابل را فتح کرد، صنعت و هنر فرش را به کشور خود معرفی کرد. گفته شده است که در آرامگاه کوروش که در پرسپولیس بخاک سپرده شده است، با گرانبهاترین فرشها پوشیده بود. حتی قبل از او هم مردم صحرا نشین در مورد فرش بافی گره ای اطلاعاتی داشتند. آنها از گله های گوسفندان و بزهای خود پشم خوب و بادوام برای کار خود میگرفتند.

اولین مدرک موجود در رابطه با موجودیت فرش در نوشته های چینیها مربوط به سلسله ساسانیان که در سال ۲۲۴ تا ۶۴۱ بعد از میلاد است میباشد. در سال ۶۲۸ میلادی امپراطور هراکلیس مقداری فرش بعد از پیروزی به شهر تیسفون که پایتخت ساسانیان بود آورد. موقعی که در سال ۶۳۷ میلادی عربها به شهر تیسفون غلبه کردند، و شهر را غارت کردند مقدار قابل توجهی فرش بود که یکی از آنها فرش باغی مشهوری بود بنام موقع بهار خسرو. این فرش در تاریخ بنام گرانبهاترین فرش بوده است. فرشهایی که در موقع سلطنت خسرو اول که در سال ۵۳۱ - ۵۷۹ بود بصورت ۹۰ فوت مربع بافته میشد، که مورخان عرب اینگونه توصیف کرده اند: گوشه های آن تختی باشکوه از گلهای آبی، قرمز، سفید، زرد و سبز است رنگ زمینه آن کپی از زمین به رنگ طلائی، سنگهائی به شفافیت کریستال که به باطل تصویری از آب است، گیاهان با حریر و میوه ها با رنگ سنگی شکل گرفته اند، ولی متأسفانه عربها این فرش گرانبهاترین را به قطعات کوچک بریده و جداگانه فروخته اند.

بعد از دوره سلطه خلفای عرب، یک نفر از قبایل ترک، بنام سلجوق ایران را فتح کرد. سلطه سلجوقیان (۱۰۳۸ - ۱۱۹۴) به لحاظ تاریخ فرش در ایران مهم است. زنان سلجوقی تبحر خاصی در بافتن فرش با گره های ترکی داشتند، در استانهای آذربایجان و همدان که بمدت زیادی تحت نفوذ سلجوقیان بود، از گره های ترکی در این مدت استفاده می شد.

حمله مغولان (۱۲۲۰ - ۱۴۴۹) اولین حمله وحشیانه به ایران بود، اما بعد از چندی آنان تحت نفوذ ایرانیان قرار گرفتند. شهر تبریز، متعلق به رهبر ایلخانیان، غازان خان (۱۲۹۵ - ۱۳۰۴)، با فرشهای گرانقیمت فرش شده بود. فرمانروای مغولان شاهرخ (۱۴۰۹ - ۱۴۴۶) که در بازسازی آنچه از حمله مغولان ویران شده بود به تشویق کردن و دلگرم کردن تمام هنرمندان و صنعتگردان سرزمین و کشور پرداخت. اما قالیبافی در این دوران به شکلی خیلی ساده که بیشتر نقشهای هندسی داشت تمام می شد.

شاید مهمترین تاریخ در صنعت فرش در ایران مربوط باشد به دوره فرمانروایان صفویه (۱۴۹۹ - ۱۷۲۲). برآستی و حقیقتا که محکمترین دلیل و گواه این هنر و صنعت به این دوره برمیگردد. تقریباً ۱۵۰۰ اثر حفظ شده در موزه ها و کلکسیونهای سراسر دنیا موجود است. در ایران در دوره فرمانروائی شاه عباس (۱۵۷۱ - ۱۶۲۹)، تجارت و هنر و صنعت شکوفا شد. شاه عباس به تشویق و دلگرم کردن مردم به تماس و مبادله با اروپا بود و پایتخت خودش را که اصفهان بود به یکی از مجلل ترین و عظیم ترین شهرهای ایران درآورد. او همچنین یک کارگاه بزرگ برای فرش ها درست کرد که هنرمندان در آنجا کار کنند تا بهترین و باشکوه ترین نمونه های فرش را بیافند. بیشترین این فرشها از ابریشم با رشته های طلا و نقره که تزئین کننده آنها بود بافته شده بودند.

دوره کارگاه های فرش در ایران با هجوم افغانها (۱۷۲۲) به پایان رسید. افغانها تا زمانی که (۱۷۳۶) سلطه آنها در ایران بود اصفهان را از بین بردند، تا اینکه یک سالار جوان از خراسان، بنام نادر خان شاه ایران شد. در تمام مدت فرمانروائی نادر شاه تمام وقت و نیروی آن صرف جنگیدن با افغانها، ترکها و روسها را گذشت. در این دوره و تمام دوران یاغی گری و آشفته ایران بعد از مرگ او (۱۷۴۷) هیچ فرشی که ارزشی داشته باشد بافته نشد، و این رسم و سنت بتنهائی بوسیله افراد چادر نشین و هنرمندان این صنعت در شهرهای کوچک دنبال میشد.

در آخرین ربع قرن نوزدهم و در زمان فرمانروایان قاجار این شغل دوباره پا گرفت. صنعت فرش با فرستادن آن به اروپا از تبریز به استانبول دوباره رونق گرفت. در اواخر قرن نوزدهم میلادی بعضی از شرکتهای اروپائی و آمریکایی به ایران آمدند و این هنر و صنعت را به بازارهای کشور خودشان فرستادند.

امروزه، بافتن فرش به گسترده ترین هنر دستی در ایران مبدل شده است، و همینطور در خارج از کشور هم بخوبی شناخته شده است. فرشهای ایرانی امروز از شهرت و اعتبار خاصی که به خاطر رنگ و تنوع و الگوهای گوناگونشان، برخوردار است.

"A Bakhtiari Bandi Luzi design, Chahar Mahal, probably Shahr Kord, wool, on cotton, early 20th century, size 423x310 cm"

"A Bakhtiari carpet, Shah Abbasi medallion corner, wool, dated 1900, size 405x305 cm"

قالی مشهد اندازه ۴۲۰×۳۱۹ سانتیمتر اندازه ۷×۷ گره در سانتیمتر مربع

a fine mashhad carpet. 420 by 319 cm., 7×7 knot per cm².

قالی جوشقان اندازه ۶۰۱×۳۶۶ سانتیمتر

Goshaghan Carpet 601X366 Cm.

قالیچه تصویری راور کرمان، پنجم، اندازه ۲۵۵×۱۴۵ سانتیمتر

A Kerman (Raver) pictorial Rug, portrait design, wool, 255×145 cm

"A Bakhtiari carpet, Kheshti (Mosaic) design,
Chahar Mahal, wool on cotton, mid 20th century, size 579x365 cm"

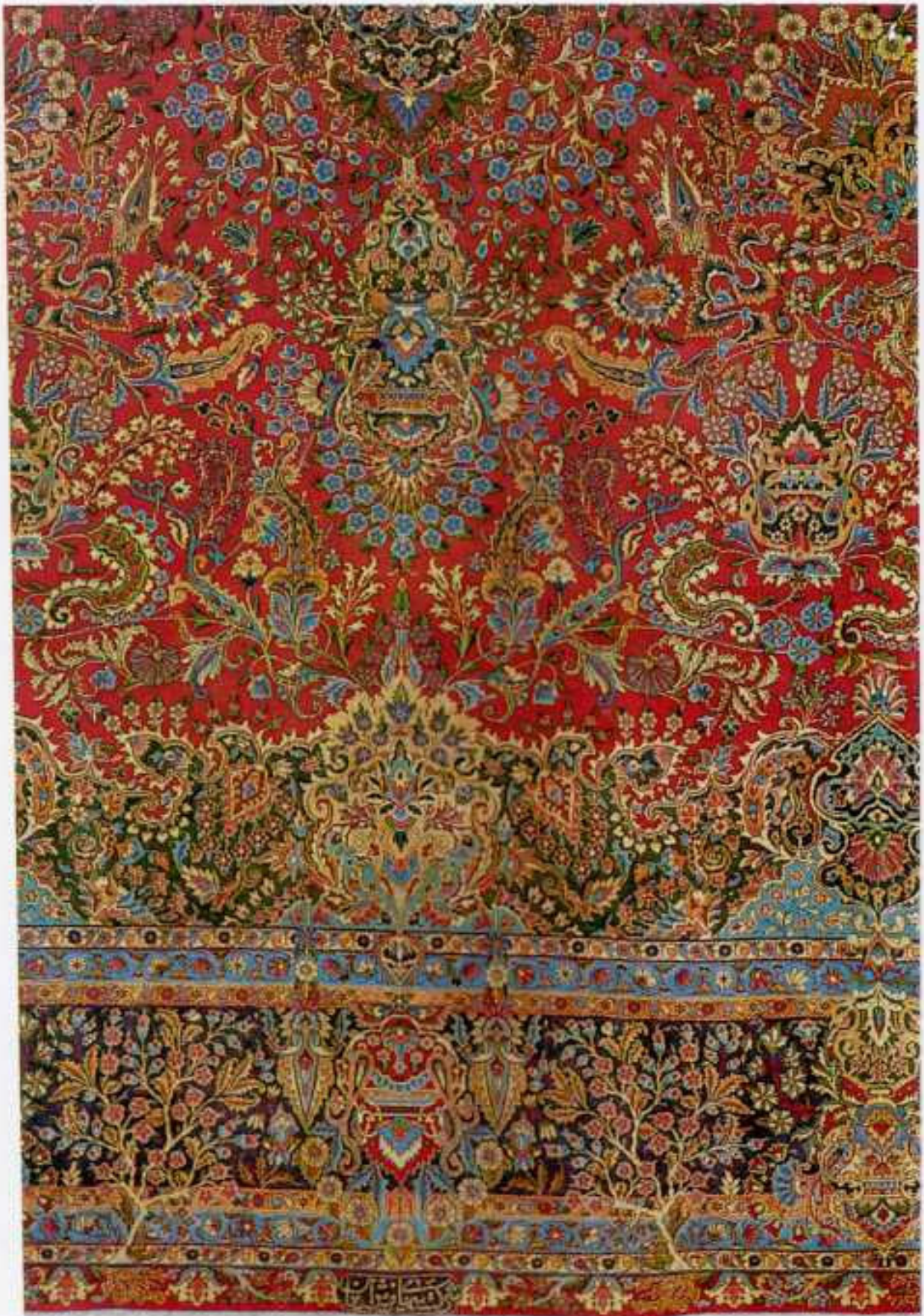
قالیچه تصویری کرمان اندازه ۳۴۸×۲۷۶ سانتیمتر، ۳۶ گره در سانتیمتر مربع

a kerman pictorial rug, 348 by 276 cm. approximately 36 knot per cm².

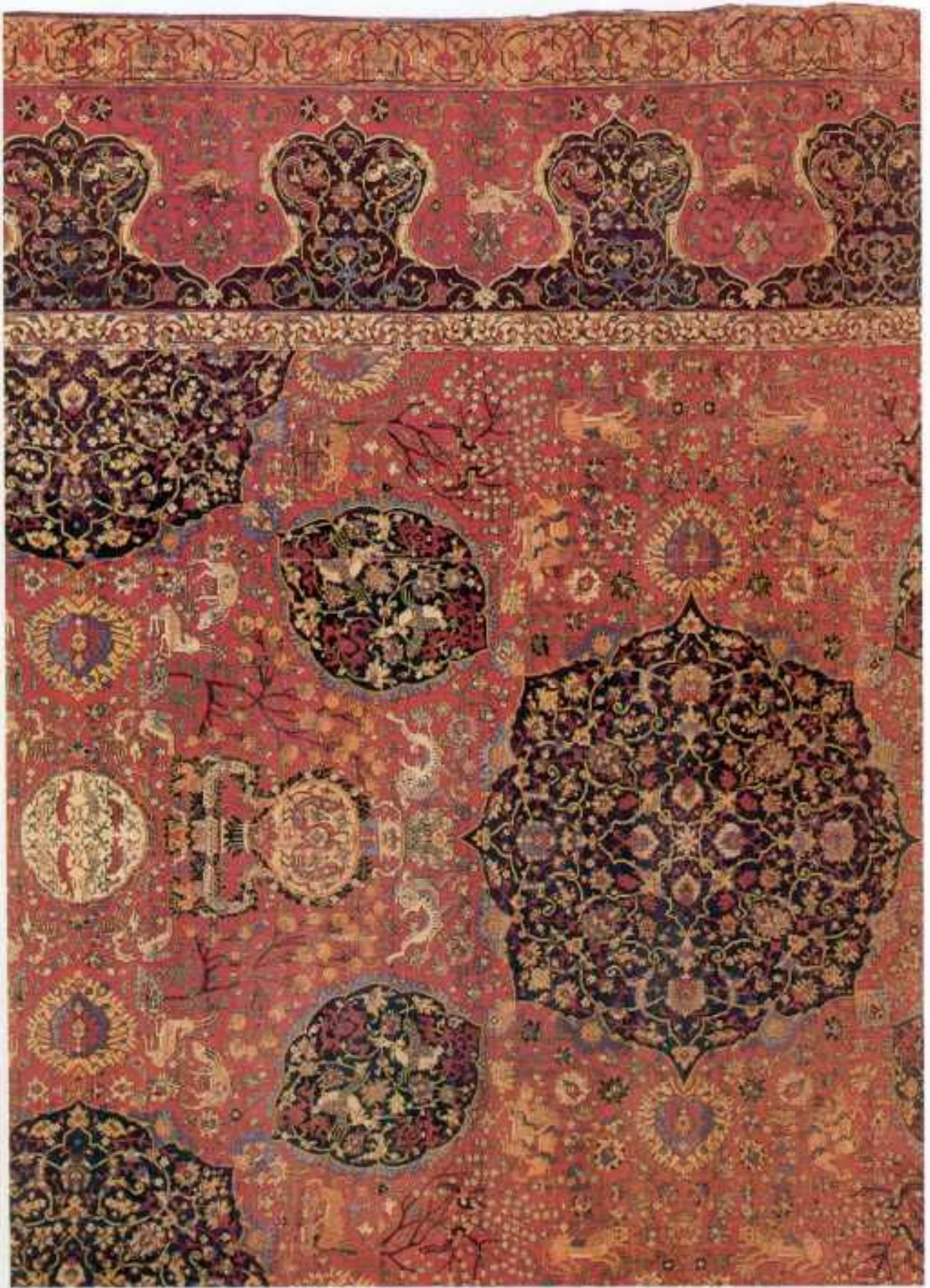
قالی گل و حیوان دار، اواسط قرن شانزدهم موزدوبین

Flower and animal Carpet, Eastern Persia, mid sixteen century (Vienna, Austrian museum Applied Arts)

فرش کرمان اندازه ۶۰۰×۴۰۰ سانتیمتر بافت شرکت فرش ایران.

A Kerman Carpet. Woven by Iranian Carpet Company, 600×400 Cm.

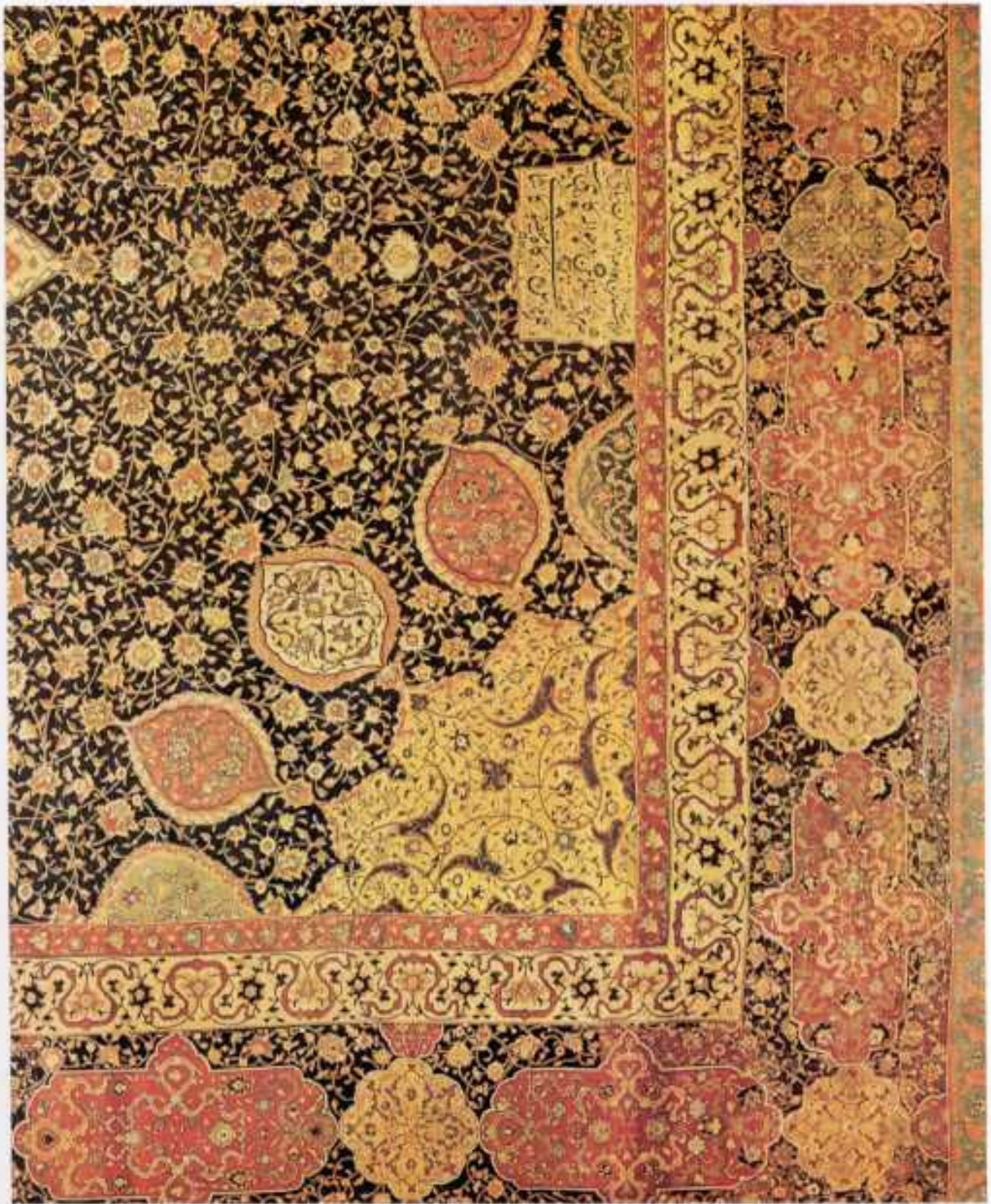
فالی چلسی موزه ویکتوریا و آلبرت لندن

The Chelsea Carpet Victoria and Albert museum London

قالی راور کرمان اندازة ۲۳۵×۱۳۲ سانتیمتر.

A Kerman Ravar Carpet, 235×132 Cm.

قالی اردبیل موزه ویکتوریا و آلبرت لندن، ۹۶۶ هجری قمری اندازه ۵۳۴×۱۱۵۲ متر

Detail of the Ardabil Carpet, dated 1539, Victoria and Albert museum London, 11,52 by 5,34m

قالی کرمان طرح شکار گامس اندازه ۵۸۶×۳۳۲ سانتیمتر

A Kerman Hunting Carpet-586x332 Cm.

قالی برجلو اندازه ۲۱۲×۱۴۵ سانتیمتر

A Borchialu Carpet 212×132 Cm.

قالیچه بخئیاری اندازه ۴۴۱×۶۲۲ سانتیمتر

a bakhtiari carpet, 441 by 622 cm, 20 knot per cm²

قالیچه به جفته‌ای کاشان اندازه ۲۰۲×۱۳۸ سانتیمتر

a kashan rug 202 by 138 cm.

قالی خمسه فارس نقش محرّمات اندازه ۲۷۵×۱۵۱ سانتیمتر

Khamseh Carpet, 275×151 Cm. Moharramat design.

قالی انجلاس اندازه ۲۰۴×۱۵۳ سانتیمتر

An Anjellas Carpet 204X153 Cm.

قالیچه کاشان زرینت اندازه ۲۱۰×۱۲۶ سانتیمتر تعداد گره ۹×۱۰ گره در سانتیمتر مربع

a kashan metal thread rug 210 by 126 cm., 9x10 knot per cm².

قالی بختری (شلمزار) اندازه ۲۰۵×۱۳۵ سانتیمتر

A Bakhtiari (Shalamzar) Carpet, 205x135 Cm.

قالی مود مشهور . اندازه ۲۲۱×۱۴۷ سانتیمتر اواخر قرن نوزدهم

A Mashhad (Mad) 221x147 Cm end of 19th Century.

قالیچه کرمان اندازه ۲۰۷×۱۳۱ سانتیمتر.
a kerman prayer rug 207-by 131 cm.

بخش از قالی بازرنگ یکی از قدیمیترین قالیهای که یافت آنرا به ایران قدیم نسبت میدهند.

A fragment of Pazyrik Carpet. The oldest Carpet that is attributed to ancient IRAN.